

О. В. Мейко

orcid.org/0000-0002-8774-7806

кандидат військових наук, начальник
Сумського прикордонного загону Східного регіонального управління
Державної прикордонної служби України

СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СТРУКТУР ПРИКОРДОННИХ ПІДРОЗДІЛІВ

У статті розкрито зміст проблеми реалізації інформаційно-аналітичної діяльності в Державній прикордонній службі України. У вступі проаналізовано ступінь актуальності запропонованої проблеми для країни в цілому і для прикордонного відомства зокрема.

Визначено мету представленої публікації та проаналізовано пошуково-бібліографічним методом наукові праці (статті, монографії, дисертації, навчальні посібники), присвячені питанням інформаційно-аналітичної діяльності. Аналіз показав переважання зарубіжної літератури, оскільки згаданий вид діяльності виник саме на Заході.

У викладі основного матеріалу розкрито сутність понять «інформаційно-аналітична діяльність», «процес прийняття рішень». Подано суттєві ознаки цих дефініцій. Сформульовано визначення інформаційно-аналітичної діяльності та прийняття рішень у прикордонній службі. Виділено основні аспекти інформаційно-аналітичної діяльності офіцерів-прикордонників: логічний (дотримання вимог форм мислення і слідування законам правильного мислення: правильна побудова тверджень, правильне виведення висновків дедукції, індукції та аналогії, правильна побудова процедури добору аргументів до відповідного міркування); методологічний (застосування методів та принципів гносеології – пізнавальної діяльності); інформативний (володіння знаннями теорії інформації, ігор, отримання та обробки інформаційних одиниць, передача достовірної інформації тощо).

Представлено сутність прикордонного підрозділу та сучасні тенденції його формування. Проаналізовано основні результати проведеного наукового дослідження. Інтерпретовано основні висновки здійсненої роботи. Сформульовано напрями подальших перспективних досліджень у представленій проблематиці.

Ключові слова: інформаційно-аналітична діяльність, прикордонна служба, прикордонний підрозділ, структура, інформація, аналіз, формування.

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до фахівців будь-якої сфери полягають не лише в тому, яким обсягом знань та сформованих умінь та навичок вони володіють, а те, як уміло, раціонально та креативно його зможуть використати. Це свідчить про те, що освіта та тенденції в підготовці майбутніх фахівців зазнають суттєвих змін. Зважаючи на ті проблеми, які доводиться вирішувати сучасному суспільству, аналітика є тим універсальним методом, що стає нині пріоритетним для усіх фахівців. Прикордонна служба України повинна сприймати ці сучасні тенденції, оскільки тільки шляхом модерніза-

ції можна досягти змін на рівні державного управління, економічних показників тощо.

Державна прикордонна служба України потребує здійснення реформ, проте ці реформи потрібно здійснити комплексно. Це означає, що інновацій потребують усі складові частини згаданого відомства. Протягом перехідного періоду розвитку Української держави прикордонна служба змінювала свій статус, обсяг завдань і відповідних функцій, проте помилковим був підхід, за якого професійну діяльність прикордонників сприймали без урахування їхньої інтелектуальної складової. Зважаючи на те, що відбувається війна нового типу на східних територіях України, цей підхід не змінився, оскільки першочергово

бралась до уваги лише військова компонента в діяльності прикордонників-військовослужбовців.

На нашу думку, необхідно зосередити увагу на інтелектуальній сфері діяльності прикордонників, оскільки, як свідчить досвід їхньої роботи, обробка інформації, аналіз інформації, рівень сформованості взагалі критичного мислення є тими атрибутами професійно-особистісної діяльності. Специфіка діяльності прикордонної служби вимагає забезпечення її представників, переважно управлінського рівня, відповідним обсягом аналітичної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Втілення у практичну сферу теоретичних напрацювань можливе за умов наявності високого рівня наукових досліджень [3]. Нами здійснено аналіз відповідної джерельної бази, присвяченої питанням інформаційно-аналітичного забезпечення органів державного управління і формуванню інформаційної або аналітичної компетентності, аналізу специфічних методів інформаційно-аналітичної діяльності тощо.

Цінними для вивчення запропонованої проблематики були наукові праці (дисертації, публікації, монографії) таких вчених, як А. Дегтяр [2], Р. Коваль [4], Ю. Мельничук [6], Л. Петренко [7], В. Ягупов [8], та багатьох інших.

Багаті на інформацію джерела зарубіжних науковців, оскільки саме західним науковим школам притаманний раціональний та критичний підхід в оцінці певних явищ, процесів або об'єктів. Такими є праці таких науковців, як Т. Андерсен, Т. Бедфорд, К. Пол та ін. [9–15].

Мета статті. Метою представленої публікації є розкриття змісту інформаційно-аналітичної діяльності у прийнятті рішень щодо формування структур прикордонних підрозділів.

Виклад основного матеріалу. У змісті категорії «інформаційно-аналітична діяльність» відображено цілий комплекс суттєвих ознак, дотичних до понять «аналіз», «аналітика», «діяльність». Перш за все потрібно зрозуміти, що під інформаційно-аналітичною діяльністю розуміють концепції, методи, положення, нор-

мативно-правові документи, методичне забезпечення, що уможливорює процедури збирання, накопичення, обробки, систематизації, впорядкування та аналізу інформаційних масивів [1].

Нам імпонує подане вище визначення вченого В. Варенка [1], оскільки у професійній діяльності прикордонників управлінської ланки для формулювання цього визначення достатньо додати, що ця діяльність (інформаційно-аналітична) є основою для прийняття конкретних рішень. У випадку представленого дослідження – рішень щодо формування структур прикордонних підрозділів.

До проблеми прийняття рішень у прикордонному відомстві відносяться надзвичайно уважно, про що свідчить система підготовки офіцерських кадрів, рішення колегій Адміністрації прикордонної служби, аналіз прорахунків та досягнень у проблемі організації охорони та захисту державного кордону.

Варто наголосити на тому, що прийняття рішень у сучасній науці позиціонується як новий науковий напрям, основними завданнями якого є проектування раціональних алгоритмів (або схем) відбору альтернатив та якісна їх оцінка. Сутністю процесу прийняття рішень щодо формування структур прикордонних підрозділів є правильний вибір із-поміж численних стратегій рішення тієї чи іншої проблеми на підставі аналізу передумов, протікання та наслідків реалізації рішення. Найсуттєвішим у цьому є перспективність такого рішення, тобто так звана «пролонгованість» його, здатність реалізації в перспективі, а не лише в певний часовий обмежений проміжок.

Ураховуючи сучасну ситуацію в Україні, гібридну війну на її східних територіях, на вдосконалення структури прикордонних підрозділів спрямовано увагу, зусилля та ресурси відомства. Тому нами здійснено спробу пояснити значення інформаційно-аналітичної діяльності у проблематиці формування згаданої вище структури.

Із 2014 року у структурі прикордонних підрозділів відбулись значні зміни: це і поява нових для прикордонної служби військових спеціальностей (спеціалістів штурмових груп, екіпажів БТР, розрахун-

ків АГС – 17, розрахунків СПГ – 9, саперів, операторів ПЗРК «Ігла»), і забезпечення підготовки цих категорій військовослужбовців [5].

Ми звернули увагу саме такий різновид діяльності офіцерів-управлінців у прикордонній службі, як інформаційно-аналітична. У науковій літературі існує чимало аргументів на користь зазначеної діяльності, представлені вони дослідженням про таке: методологічні засади аналітичної діяльності особистості, вивчення інформаційної та аналітичної діяльності як чинників ефективної професійної діяльності особи; дослідження аналітичної культури управлінців тощо.

Завдяки здійсненій пошуковій роботі ми дійшли висновку, що без інформаційно-аналітичної діяльності в сучасному суспільстві неможливо бути професійно успішним та активним. У популярній теорії про «інформаційне суспільство» зазначено, що саме аналітична діяльність та статус інформації є вирішальними чинниками сьогодення.

Можна констатувати, що дослідження сутності інформаційно-аналітичної діяльності тісно пов'язане з явищем так званого «інформаційного суспільства», інформацією, а також з інформаційними досягненнями, що стали досить частим супроводом сучасного життя. Тотальна інформатизація охопила майже усі сфери суспільної дійсності. Проте найвідчутніший вплив інформаційно-аналітичної діяльності можна простежити у соціальній структурі соціуму, зокрема в появі нових та зникненні певних професій. Соціальна спільнота «військовослужбовців» завжди була і буде у структурі суспільства, проте вона теж відчує певні трансформації і повинна розвиватись на рівні з іншими соціально-класовими стратами.

Слід наголосити на тому, що сучасні вимоги та процес інформатизації формують такого фахівця, який здатний виконувати декілька різновидів діяльності. Саме в цій ситуації пріоритетною стає інформаційно-аналітична діяльність.

Перед управлінцями прикордонних підрозділів виникла складна ситуація, у якій їм необхідно встигнути за інформаційними досягненнями, виділити ключову інфор-

мацію, передати її підлеглим і в подальшому правильно її обробити, інтерпретувати та зробити відповідні висновки.

Саме наявність згаданих вище інформаційних технологій вимагає формування в сучасних фахівців інформаційно-аналітичної культури та діяльності.

Таким чином, під інформаційно-аналітичною діяльністю у прикордонних підрозділах необхідно розуміти ту діяльність, що дасть змогу розвиватись особистості, створювати цілісний опис конкретної проблеми, формулювати прогнози на перспективу, володіння усіма процедурами знаходження, обробки, аналізу різного виду, змісту та виникнення інформації тощо.

Варто наголосити на тому, що інформаційно-аналітична діяльність особистості виступає як синергія аналітичного та синтетичного різновидів міркувань, що уможливають формулювання висновків, формування дій без обмежень не лише в дедуктивних міркуваннях, а й правдоподібних (індуктивних та аналогічних). Отже, офіцер-прикордонник повинен вміти виокремлювати як аналітичні, так і синтетичні твердження, що є залежними один від одного.

Як свідчить аналіз наукової літератури, інформаційно-аналітична діяльність передбачає володіння різними вербальними та вербальними засобами, врахування як чуттєвого, так і раціонального стилів мислення.

Методологічними основами інформаційно-аналітичної діяльності є системний підхід, синергетичний та діяльнісний. Прояв діяльнісного підходу здійснюється завдяки тому, що реалізація інформаційно-аналітичної діяльності здійснюється певною особою. Що ж до системного підходу, то він дає змогу сприймати усі об'єкти та процеси з позицій системи, тобто існування взаємопов'язаних між собою і внутрішнім і зовнішнім середовищем елементів.

Отже, інформаційно-аналітичну діяльність у прикордонних підрозділах можна тлумачити як фундамент професіоналізму управлінців-прикордонників, що збалансовує їх знання, вміння, навички та здібності.

Загалом, інформаційно-аналітичною діяльністю є взаємодія та взаємний вплив

інтелектуального потенціалу особи офіцера-прикордонника, його ціннісної системи, ірраціональної складової частини та саморефлексивних здібностей у роботі з інформацією.

Інформаційно-аналітична діяльність у формуванні структур прикордонних підрозділів повинна забезпечити такі аспекти роботи:

логічний (дотримання вимог форм мислення і слідування законам правильного мислення: правильна побудова тверджень, правильне виведення висновків дедукції, індукції та аналогії, правильна побудова процедури добору аргументів до відповідного міркування);

методологічний (застосування методів та принципів гносеології – пізнавальної діяльності);

інформативний (володіння знаннями теорії інформації, ігор, отримання та обробки інформаційних одиниць, передача достовірної інформації тощо).

Таким чином, офіцери-прикордонники, а йдеться саме про цю категорію, оскільки саме вони здійснюють процедуру прийняття рішень, повинні бути аналітиками. У прикордонній службі у проблемі формування структур прикордонних підрозділів необхідно вміти визначати ступінь достовірності інформації, причини її виникнення, причинно-наслідковий зв'язок із усіма наявними інформаційними масивами, важливість інформації, значення її для прикордонного підрозділу та служби в цілому, вид інформації, зміст на основі контент-аналізу тощо.

Отже, інформаційно-аналітична діяльність у прийнятті рішень щодо формування структур прикордонних підрозділів полягає у знаходженні, збиранні, обробці та поданні інформації в такому вигляді, що є придатним для прийняття відповідного рішення.

Результати проведеного дослідження, що полягало в розкритті сутності таких дефініцій, як «інформаційно-аналітична діяльність» та «процес прийняття рішень», засвідчили, що для прикордонної служби це є актуальна проблема, що потребує нагального вирішення. Забезпечення згаданої вище діяльності у прикордонному відомстві впливає на рівень

її ефективного функціонування в українському суспільстві.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, у довгостроковій перспективі Державна прикордонна служба України потребує актуалізації інформаційно-аналітичної діяльності, зокрема щодо прийняття рішень у формуванні структур прикордонних підрозділів, підготовки відповідних фахівців до згаданої діяльності, залучення до процесів дебюрократизації, електронного документообігу тощо.

Перспективними напрямками подальших наукових пошуків можуть бути питання реалізації інформаційно-аналітичної діяльності у прикордонній службі, визначення напрямів удосконалення змісту цієї діяльності та ін.

Список використаної літератури:

1. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. Кб]d : Університет «Україна», 2014. 417 с.
2. Дегтяр А.О. Аналітично-організаційне забезпечення прийняття та реалізації державно-управлінських рішень : дис. ... д-ра наук з держ. управління : 25.00.02 / Донецький держ. ун-т управління. Донецьк, 2005, 415 с.
3. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с.
4. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади. *Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць*. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. № 1(113). (дата звернення : 04.11.2019 р.).
5. Лемешко В. Застосування прикордонних підрозділів для виконання спеціальних завдань: ретроспективний аналіз і перспективи розвитку. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України Серія: військові та технічні науки*. Видавництво НАДПСУ, № 4(70) 2016. С. 101–117. (дата звернення : 01.11.2019 р.).
6. Мельничук Ю. Теоретико-методологічні засади формування проектно-аналі-

- тичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Педагогічні науки. Хмельницький: вид-во НАД-ПСУ, 2017. № 3(10). С. 196–204. (дата звернення : 14.11.2019 р.).
7. Петренко Л.М. Інформаційно-аналітична діяльність – невід’ємна складова професіоналізму керівників професійно-технічних навчальних закладів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*. 2011. Вип. 33. Ч. 1. С. 194–200. (дата звернення : 04.11.2019 р.).
8. Ягупов В.В. Методологія діагностування інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійних навчальних закладів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова: зб. наук. пр. / за ред. Д.Е. Кільдерова Серія № 5: Педагогічні науки: перспективи та реалії*. 2013. Вип. 12(39). С. 274–279. (дата звернення: 01.11.2019 р.).
9. Andersen T., & Schrøder P. (2010). Strategic Risk Management Practice: How to Deal Effectively with Major Corporate Exposures. Cambridge : Cambridge University Press.
10. Bedford T. & Cooke R. (2001). Probabilistic Risk Analysis : Foundations and Methods. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Griffin A. (2007). New Strategies for Reputation Management: Gaining Control of Issues, Crises & Corporate Social Responsibility. London : Kogan Page Publishers [in English].
12. Hopkin P. (2010). Fundamentals of Risk Management: Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management. Kogan Page.
13. Paul Bottinelli and Joppe W. Bos. (2017). Computational aspects of correlation power analysis. *J. Cryptographic Engineering*, 7(3):167–181.
14. Subhadeep Banik, Andrey Bogdanov, Takanori Isobe, and Martin Bjerregaard Jepsen. (2017). Analysis of software countermeasures for whitebox encryption. *IACR Trans. Symmetric Cryptol.*, № (1):307–328.
15. Paul C. Kocher, Joshua Jaffe, and Benjamin Jun. (1999). Differential power analysis. In *CRYPTO*, pages 388–397.

Meiko O. The essence of information and analytical activity in decision making for the structure of border subsection structures

The article describes the content of the problem of realization of information-analytical activity in the State Border Service of Ukraine. The introduction analyzes the degree of relevance of the proposed problem for the country as a whole and for the border agency in particular.

The purpose of the presented publication is determined and the scientific-bibliographic method (articles, monographs, dissertations, textbooks) devoted to the issues of information and analytical activity is analyzed. The analysis showed the predominance of foreign literature, since the mentioned activity originated in the West.

The essence of the concepts of "information-analytical activity", "decision-making process" is revealed in the presentation of the main material. Substantial features of these definitions are presented. The definition of information-analytical activity and decision-making in the border service is formulated. The basic aspects of information and analytical activity of border guards are highlighted: logical (observance of the requirements of the forms of thinking and following the laws of right thinking: correct construction of statements, correct conclusion of deductions, inductions and analogies, correct construction of the procedure for selecting arguments for appropriate reasoning); methodological (application of methods and principles of epistemology – cognitive activity); informative (knowledge of theory of information, games, receiving and processing of information units, transfer of reliable information, etc.).

The essence of the border unit and the current tendencies of its formation are presented. The main results of the scientific research are analyzed. The main conclusions of the work done have been interpreted. The directions of further perspective researches in the presented problems are formulated.

Key words: *information-analytical activity, border guard, border unit, structure, information, analysis, formation.*